

вперше в російській імперії, пропонує застосовувати в геодезичних та астрономічних розрахунках метод найменших квадратів Лежандра-Гауса [1].

У 1865-1868 рр. О. М. Савич, спільно з геодезистом П. М. Смысловим і фізиком Р. Е. Ліні, брав участь у гравіметричній експедиції з вимірювання сили тяжіння Землі від Торнео (Фінляндія) до річки Дунай (м. Ізмаїл), під час якої вперше в російській імперії проводив вимірювання сили тяжіння з використанням оборотних маятників. Саме Олексій Савич розробив методику визначення площі по карті в проєкції К. Ф. Гауса за допомогою планіметра [2].

Вчений також розробив методику обчислення рефракції земної атмосфери та вивів формулу розрахунку її залежності від щільності і температури повітря.

Олексій Миколайович розрахував та спроектував орбіти супутників планет Сонячної системи і більшості відомих нам комет. У 1872 р. саме він запропонував авторську методику розрахунку та проєктування орбіт планет і комет, вдосконаливши при цьому широко вживану методику К. Ф. Гауса.

За спільну з Х. І. Петерсом наукову працю «Обробка спостережень за кометою 1585 року» О. М. Савич був удостоєний Золотої королівської медалі, що присуджувалася редакцією журналу «Astronomische Nachrichten» Данського королівського товариства [1; 2].

Список використаних джерел:

1. Савич Олексій Миколайович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Савич_Олексій_Миколайович. (дата звернення: 10.03.2023).

2. 1810 – Олексій Савич. URL: <https://daytoday.ua/podiya/oleksiy-savych>. (дата звернення: 10.03.2023).

Іван РОМАНІВ,
студент 1 курсу ОС «магістр»
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
Науковий керівник: **КУШНІРУК Тетяна Миколаївна,**
кандидат сільськогосподарських наук, доцент
кафедри садово-паркового господарства, геодезії і землеустрою
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ ОПРАЦЮВАННЯ ГЕОДЕЗИЧНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІЩЕНЬ ТА ДЕФОРМАЦІЙ ГІДРОТЕХНІЧНИХ СПОРУД

Особливості місця розташування, ендегенні, екзогенні та техногенні фактори і експлуатації об'єктів ГЕС зумовлюють деформаційні процеси у всіх інженерних вузлах та спорудах. Якщо деформації перевищують допустимі значення, то можуть виникати порушення цілісності інженерних об'єктів або їх руйнування, тому виникає необхідність у проведенні досліджень за деформаціями гідротехнічних споруд, розташованих на їх території. Для таких досліджень на території ГЕС створюють моніторингові мережі, які дозволяють визначати стабільність споруд та передбачати аварійні ситуації, а також значно забезпечують процес ремонту гідротехнічних споруд. Необхідно зазначити, що проблемою дослідження деформаційних процесів інженерних споруд ГЕС займалися такі вітчизняні вчені, як: Войтенко С.П., Третяк К.Р., Черняга П.Г., Шульц Р., Гуляев Ю.П., Левчук Г.П. та інші, а також зарубіжні вчені: Nematollah H., Yigit C., Wan A.

Дане дослідження містить теоретично-експериментальне обґрунтування методики опрацювання інженерно-геодезичних мереж, що використовують для дослідження зміщень та деформацій інженерних споруд ГЕС. Виконано опис причин та факторів, які зумовлюють деформаційні процеси в інженерних спорудах. На основі аналізу деформаційних процесів встановлено, що комплексні методи їх моніторингу є найефективнішими та дають максимальну точність результатів. Виконано огляд існуючих методів зменшення впливу систематичних похибок на результати опрацювання результатів вимірювань деформацій та встановлено, що існуючі методи є громіздкими, математично складними та не дозволяють достеменно усунути систематичні похибки з результатів одночасних спостережень. Встановлено, що застосування класичних методів опрацювання геодезичних вимірів у системах автоматизованого

моніторингу деформацій інженерних споруд не є ефективними, і тому розроблено модифікований параметричний метод опрацювання корельованих між собою результатів вимірів в режимі реального часу з врахуванням систематичних похибок.

Отримано теоретичне обґрунтування методу та рівняння поправок для ГНСС, лінійно-кутових вимірів і тригонометричного нівелювання. На основі методу статистичних випробувань доведено переваги модифікованого параметричного методу порівняно з класичним параметричним методом опрацювання інженерно-геодезичних мереж залежно від жорсткості мереж, величин систематичних і випадкових похибок, кількості пунктів і конфігурацій мереж. Виведено формули для розрахунку ефективності модифікованого параметричного методу порівняно з класичним параметричним методом залежно від кількості пунктів, жорсткості та розмірів мереж, величини систематичних і випадкових похибок. Встановлено, що зі збільшенням кількості пунктів в мережі та її жорсткості ефективність модифікованого параметричного методу врівноваження порівняно з класичним параметричним зростає.

Виведені формули для оцінки точності визначення деформаційних параметрів прогонів напірних трубопроводів ГЕС залежно від точності геодезичних вимірів та апробовано їх на дериваційному трубопроводі Терембле-Ріцької ГЕС. На основі еспериментальних досліджень встановлено, що точність визначення деформацій є на порядок вищою ніж величини самих деформацій.

За результатами опрацювання реальних ГНСС-мереж доведено ефективність використання модифікованого параметричного методу порівняно з класичним параметричним методом. Точність досягає 10÷20% для мереж з ідеальними умовами видимості супутників та задовільною тривалістю спостережень, а для мереж з екстремальними умовами (частково обмежена видимість супутників та занижена тривалість вимірів векторів) помилки визначення координат пунктів при опрацюванні модифікованим параметричним методом є на 10÷50% меншими ніж класичним параметричним, що підтверджує ефективність застосування модифікованого параметричного методу.

На основі апріорного розрахунку точності ГНСС-мереж, виконаного модифікованим параметричним та класичним параметричним методами врівноваження, встановлено, що похибки, визначені класичним параметричним методом, є на 60% меншими ніж реальні помилки, а для модифікованого параметричного методу вони відрізняються у межах 20 %, що вказує на значно більшу достовірність апріорної оцінки точності модифікованого параметричного методу та дозволяє його рекомендувати для врівноваження інженерно-геодезичних мереж, особливо на гідротехнічних спорудах зі складним рельєфом та обмеженими умовами видимості супутників.

Список використаних джерел

1. Войтенко С., Шульц Р, Білоус М. Визначення кренів інженерних споруд методом наземного лазерного сканування. *Сучасні досягнення геодезичної 140 науки і виробництва: Зб. наук. пр.* Львів: «Львівська політехніка», 2009. Випуск I (17). С. 144–15
2. Система забезпечення точності геометричних параметрів у будівництві. Геодезичні роботи у будівництві: ДБН В.1.3-2:2010 [Чинний від 2010-01-21]. Київ: МінрегіонбудУкраїни, Національні стандарти України, 2010. 70 с.
3. Tretyak K., Smoliy. Modified parameter methods of researching GNSS networks with correlative measurements and systematic errors. *Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: Зб. наук. пр.* Львів: «Львівська політехніка», 2017. №2(34). С.55-67

Олександр ТОМАШЕВСЬКИЙ,

студент 2 курсу

спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Науковий керівник: **КИСЕЛЬОВ Юрій Олександрович,**

д. геогр. н., професор, завідувач кафедри геодезії, картографії і кадастру

Уманський національний університет садівництва,

м. Умань